

Code No. 5461

Roll No. ....

SET : A

**D. El. Ed. 2nd Year Exam., August – 2021
(Admn. Year 2018 & 2019)**

Pedagogy of Sanskrit Language

संस्कृत भाषा का शिक्षाशास्त्र

(Course Code : DE-211)

(Only for Fresh/Re-appear Candidates)

[Evening Session]

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

समय : 2 घण्टे]

[अधिकतम अंक : 35

सामान्य निर्देश :

- (i) कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ 7 तथा प्रश्न 6 हैं।
- (ii) प्रश्न-पत्र में दाहिने हाथ की ओर दिये गये कोड नम्बर तथा सेट को छात्र उत्तर-पुस्तिका के मुख्य-पृष्ठ पर लिखें।
- (iii) कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें।
- (iv) उत्तर-पुस्तिका के बीच में खाली पन्ना/पन्ने न छोड़ें।

5461/(Set : A)

www.cclchapter.com

P. T. O.

5461/(Set : A)

- (v) उत्तर-पुस्तिका के अतिरिक्त कोई अन्य शीट नहीं मिलेगी। अतः आवश्यकतानुसार ही लिखें और लिखा उत्तर न काटें।
- (vi) परीक्षार्थी अपना रोल नं० प्रश्न-पत्र पर अवश्य लिखें।
- (vii) कृपया प्रश्नों का उत्तर देने से पूर्व सुनिश्चित कर लें कि प्रश्न-पत्र पूर्ण व सही है, परीक्षा के उपरान्त इस सम्बन्ध में कोई दावा स्वीकार नहीं किया जायेगा।

सामान्य निर्देशाः -

- (क) सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः सन्ति।
- (ख) लेखः सुस्पष्टः सुवाच्यः च भवेत्।
- (ग) प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषायाम् देयानि।
- (घ) प्रश्नानाम् संख्या अवश्यमेव लेखनीया।

भाग - क

1. अधोलिखितेषु प्रश्नेषु **द्वयोः** प्रश्नयोः व्याख्या कार्या - $2 \times 3 = 6$

- (क) वर्तमानसमये माध्यमिककक्षासु संस्कृतभाषायाः तथा च तस्याः साहित्यशिक्षणस्य अनिवार्यतायाः उपरि प्रकाशं पातय।
- (ख) पद्यशिक्षणे विभिन्नानां सोपानानां वर्णनं कुर्वन् पद्यशिक्षणे परिष्कारस्य उपायान् लिखत।

5461/(Set : A)

(2)

www.cclchapter.com

5461/(Set : A)

(ग) विभिन्नशिक्षायाः आयोगेषु एवं पाठ्यक्रमे संस्कृतस्य स्थानविषये एकं निबन्धं लिखत ।

2. अधोलिखितेषु द्वयोः प्रश्नयोः एकः प्रश्नः समाधेयः – $1 \times 3 = 3$

(क) वर्तमानसमये व्याकरणशिक्षणस्य का व्यवस्था वर्तते ? अत्र भवतः कः विचारः ?

(ख) समासस्य परिचयं यच्छन् समासस्य भेदानां वर्णनं कुरुत ।

3. अधोलिखितेषु द्वयोः प्रश्नयोः एकः प्रश्नः समाधेयः – $1 \times 3 = 3$

(क) “मुखं व्याकरणं स्मृतम्” अस्य वचनस्य समीक्षां कुर्वन् संस्कृतव्याकरणस्य विशेषतासु प्रकाशं पातय ।

(ख) मूल्यांकनस्य स्वरूपं तथा तस्य विशेषतासु प्रकाशं पातय ।

4. अधोलिखितेषु द्वयोः प्रश्नयोः एकः प्रश्नः लेखनीय – $1 \times 3 = 3$

(क) पाठयोजनायाः कः अभिप्रायः ? पाठयोजनायाः विभिन्नेषु प्रकारेषु प्रकाशं पातय ।

(ख) सूक्ष्मशिक्षणं किम् अस्ति ? सूक्ष्मशिक्षणस्य अस्माकं देशे शिक्षणप्रशिक्षणस्य महत्त्वं लाभं च बोधयत ।

5. एकः प्रश्नः समाधेयः -

1 × 5 = 5

(क) छन्दसः परिचयं यच्छन् छन्दसः भेदानां वर्णनं कुरुत ।

(ख) अलंकारस्य परिचयं यच्छन् अलंकाराणां भेदानां वर्णनं कुरुत ।

भाग - ख

6. वस्तुनिष्ठप्रश्नानाम् उत्तराणि देयानि -

15 × 1 = 15

(क) '..... व्याकरणं स्मृतम्' रिक्तस्थानं पूरयत ।

(i) कर्णः

(ii) नासिका

(iii) मुखम्

(iv) हस्तः

(ख) 'छन्दोविहीनं' कथ्यते ?

(i) गद्यम्

(ii) पद्यम्

(iii) चम्पूः

(iv) रामायणम्

(ग) 'छन्दोसहितम्' कथ्यते ?

(i) कादम्बरी

(ii) हर्षचरितम्

(iii) चम्पुः

(iv) पद्यम्

(घ) यदा यदा हि धर्मस्य ग्लानिर्भवति भारत ।

अभ्युत्थानधर्मस्य तदात्मानं सृजाम्यहम् ॥

एषः श्लोकः कस्मात् ग्रन्थात् उद्धृतोऽस्ति ?

(i) कादम्बरीतः (ii) गीतातः

(iii) रामायणतः (iv) द्रुतवाक्यतः

(ङ) काव्यप्रकाशस्य रचयिता कोऽस्ति ?

(i) मम्मटः (ii) कालिदासः

(iii) बाणभट्टः (iv) भासः

(च) 'धातुतः' पूर्वं कस्य योगो भवति ?

(i) प्रत्ययस्य (ii) उपसर्गस्य

(iii) रामस्य (iv) पठति

(छ) 'अष्टाध्यायी' इत्यस्याः रचयिता को वर्तते ?

(i) पाणिनिः (ii) कालिदासः

(iii) भासः (iv) गोस्वामी

(ज) यत्र उत्तरपदार्थः प्रधानः तत्र कः समासो भवति ?

(i) कर्मधारयः (ii) द्विगुः

(iii) बहुव्रीहिः (iv) तत्पुरुषः

(झ) व्याकरणशिक्षणस्य श्रेष्ठविधिः कोऽस्ति ?

(i) आगमविधिः (ii) सहयोगविधिः

(iii) गन्तुंविधिः (iv) प्रयातुंविधिः

(ञ) अन्यपदार्थः प्रधानः कः समासो भवति ?

(i) बहुव्रीहिः (ii) तत्पुरुषः

(iii) अव्ययीभावः (iv) द्वन्द्वसमासः

(ट) संस्कृतभाषायां कति कारकाणि सन्ति ?

(i) षोडश (ii) अष्ट

(iii) नव (iv) षट्

(ठ) क्रियान्वयि ..... भवति ?

(i) समासः (ii) कारकम्

(iii) सन्धिः (iv) कृदन्तम्

(ड) 'अलंकरोति' इति किं भवति ?

(i) अलंकारः (ii) छन्दः

(iii) नेत्रम् (iv) सन्धिः

(ढ) अष्ट (8) वर्णाः कस्मिन् छन्दसि भवन्ति ?

(i) उपेन्द्रवज्रा (ii) वंशस्थम्

(iii) इन्द्रवज्रा (iv) अनुष्टुप्

(ण) 'पीताम्बरः' अत्र कः समासो भवति ?

(i) अव्ययीभावः (ii) तत्पुरुषः

(iii) बहुव्रीहिः (iv) द्वन्द्वसमासः

Code No. 5461

Roll No. ....

SET : B

**D. El. Ed. 2nd Year Exam., August – 2021
(Admn. Year 2018 & 2019)**

Pedagogy of Sanskrit Language

संस्कृत भाषा का शिक्षाशास्त्र

(Course Code : DE-211)

(Only for Fresh/Re-appear Candidates)

[Evening Session]

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

समय : 2 घण्टे]

[अधिकतम अंक : 35

सामान्य निर्देश :

- (i) कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ 7 तथा प्रश्न 6 हैं।
- (ii) प्रश्न-पत्र में दाहिने हाथ की ओर दिये गये कोड नम्बर तथा सेट को छात्र उत्तर-पुस्तिका के मुख्य-पृष्ठ पर लिखें।
- (iii) कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें।
- (iv) उत्तर-पुस्तिका के बीच में खाली पन्ना/पन्ने न छोड़ें।

5461/(Set : B)

www.cclchapter.com

P. T. O.

5461/(Set : B)

- (v) उत्तर-पुस्तिका के अतिरिक्त कोई अन्य शीट नहीं मिलेगी। अतः आवश्यकतानुसार ही लिखें और लिखा उत्तर न काटें।
- (vi) परीक्षार्थी अपना रोल नं० प्रश्न-पत्र पर अवश्य लिखें।
- (vii) कृपया प्रश्नों का उत्तर देने से पूर्व सुनिश्चित कर लें कि प्रश्न-पत्र पूर्ण व सही है, परीक्षा के उपरान्त इस सम्बन्ध में कोई दावा स्वीकार नहीं किया जायेगा।

सामान्य निर्देशाः –

- (क) सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः सन्ति।
- (ख) लेखः सुस्पष्टः सुवाच्यः च भवेत्।
- (ग) प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषायाम् देयानि।
- (घ) प्रश्नानाम् संख्या अवश्यमेव लेखनीया।

भाग - क

1. अधोलिखितेषु प्रश्नेषु **द्वयोः** प्रश्नयोः व्याख्या कार्या – $2 \times 3 = 6$
- (क) पाठयोजनायाः महत्त्वं प्रदर्शयन् पाठयोजनायाः स्वरूपे प्रकाशं पातय।
- (ख) वर्तमानसमये माध्यमिककक्षासु संस्कृतभाषायाः तथा च तस्याः साहित्यशिक्षणस्य अनिवार्यतायाः उपरि प्रकाशं पातय।
- (ग) संस्कृतगद्यरचनायाः महत्त्वं प्रदर्शयन् विभिन्नेषु स्तरेषु गद्यशिक्षणस्य उद्देश्यं निर्धारयत।

5461/(Set : B)

(2)

www.cclchapter.com

5461/(Set : B)

2. अधोलिखितेषु प्रश्नेषु द्वयोः प्रश्नयोः एकः प्रश्नः समाधेयः – $1 \times 3 = 3$

(क) “मुखं व्याकरणं स्मृतम्” अस्य वचनस्य समीक्षां कुर्वन् संस्कृतव्याकरणस्य विशेषतासु प्रकाशं पातय ।

(ख) कारकेण कोऽभिप्रायः ? विस्तारेण वर्णनं कुरुत ।

3. अधोलिखितेषु द्वयोः प्रश्नयोः एकः प्रश्नः समाधेयः – $1 \times 3 = 3$

(क) मूल्यांकनस्य स्वरूपं तथा तस्य विशेषतासु प्रकाशं पातय ।

(ख) आदर्शप्रश्नपत्रस्य निर्माणाय कानि-कानि सोपानानि सन्ति ?

4. अधोलिखितेषु द्वयोः प्रश्नयोः एकः प्रश्नः लेखनीय – $1 \times 3 = 3$

(क) पाठयोजनायाः कोऽभिप्रायः ? पाठयोजनायाः विभिन्नेषु प्रकारेषु प्रकाशं पातय ।

(ख) सूक्ष्मशिक्षणं किम् अस्ति ? सूक्ष्मशिक्षणस्य अस्माकं देशे शिक्षणप्रशिक्षणस्य महत्त्वं लाभं च बोधयत ।

5. एकः प्रश्नः समाधेयः – $1 \times 5 = 5$

(क) व्याकरणशिक्षणस्य उद्देश्यं बोधयन् संस्कृतव्याकरणशिक्षणस्य विधीनां उपरि प्रकाशं पातय ।

(ख) छन्दसः परिचयं यच्छन् छन्दसः भेदानां वर्णनं कुरुत ।

भाग - ख

6. वस्तुनिष्ठप्रश्नानाम् उत्तराणि देयानि -

15 × 1 = 15

(क) अन्यपदार्थप्रधानः कः समासो भवति ?

(i) बहुव्रीहिः (ii) तत्पुरुषः

(iii) अव्ययीभावः (iv) द्वन्द्वसमासः

(ख) छन्दोविहीनं कथ्यते ?

(i) पद्यम् (ii) गद्यम्

(iii) चकोरः (iv) महाभारतम्

(ग) व्याकरणशिक्षणस्य श्रेष्ठविधिः कोऽस्ति ?

(i) आगमविधिः (ii) सहयोगविधिः

(iii) पूर्वविधिः (iv) उत्तरविधिः

(घ) यत्र पूर्वपदार्थः प्रधानः तत्र कः समासो भवति ?

(i) तत्पुरुषः (ii) कर्मधारयः

(iii) अव्ययीभावः (iv) द्वन्द्वसमासः

(ड) 'धातुतः' पूर्वं कस्य प्रयोगो भवति ?

- (i) उपसर्गस्य (ii) प्रत्ययस्य
(iii) कृष्णस्य (iv) रमायाः

(च) 'अष्टाध्यायी' इत्यस्याः रचयिता कोऽस्ति ?

- (i) पाणिनिः (ii) कालिदासः
(iii) भासः (iv) श्यामः

(छ) '..... व्याकरणं स्मृतम्' रिक्तस्थानं पूरयत ।

- (i) कर्णः (ii) नासिका
(iii) हस्तः (iv) मुखम्

(ज) 'अभिज्ञानशाकुन्तलम्' कस्य रचना अस्ति ?

- (i) कालिदासः (ii) मम्मटः
(iii) बाणभट्टः (iv) भासः

(झ) धर्मक्षेत्रे कुरुक्षेत्रे समवेता युयुत्सवः ।

मामकाः पाण्डवाश्चैव किमकुर्वत सञ्जय ॥

एषः श्लोकः कस्मात् ग्रन्थात् उद्धृतोऽस्ति ?

(i) कादम्बरीतः

(ii) गीतातः

(iii) रामायणतः

(iv) द्रुतवाक्यतः

(ञ) छन्दोसहितं कथ्यते ?

(i) पद्यम्

(ii) गद्यम्

(iii) श्यामः

(iv) रामः

(ट) क्रियान्वयि ..... भवति ।

(i) समासः

(ii) सन्धिः

(iii) पुल्लिङ्गः

(iv) कारकम्

(ठ) संस्कृतभाषायां कति कारकाणि सन्ति ?

(i) षट्

(ii) दस

(iii) एकादश

(iv) षोडश

(ड) 'अलंकरोति' इति किं भवति ?

(i) छन्दः (ii) अलंकारः

(iii) नेत्रम् (iv) कर्णः

(ढ) अष्ट (8) वर्णाः कस्मिन् छन्दसि भवति ?

(i) अनुष्टुप् (ii) इन्द्रवज्रा

(iii) उपेन्द्रवज्रा (iv) वंशस्थम्

(ण) 'कण्ठेकालः' अत्र कः समासो भवति ?

(i) अव्ययीभावः (ii) बहुव्रीहिः

(iii) तत्पुरुषः (iv) कर्मधारयः

Code No. 5461

Roll No. ....

SET : C

**D. El. Ed. 2nd Year Exam., August – 2021
(Admn. Year 2018 & 2019)**

Pedagogy of Sanskrit Language

संस्कृत भाषा का शिक्षाशास्त्र

(Course Code : DE-211)

(Only for Fresh/Re-appear Candidates)

[Evening Session]

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

समय : 2 घण्टे]

[अधिकतम अंक : 35

सामान्य निर्देश :

- (i) कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ 7 तथा प्रश्न 6 हैं।
- (ii) प्रश्न-पत्र में दाहिने हाथ की ओर दिये गये कोड नम्बर तथा सेट को छात्र उत्तर-पुस्तिका के मुख्य-पृष्ठ पर लिखें।
- (iii) कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें।
- (iv) उत्तर-पुस्तिका के बीच में खाली पन्ना/पन्ने न छोड़ें।

5461/(Set : C)

www.cclchapter.com

P. T. O.

5461/(Set : C)

- (v) उत्तर-पुस्तिका के अतिरिक्त कोई अन्य शीट नहीं मिलेगी। अतः आवश्यकतानुसार ही लिखें और लिखा उत्तर न काटें।
- (vi) परीक्षार्थी अपना रोल नं० प्रश्न-पत्र पर अवश्य लिखें।
- (vii) कृपया प्रश्नों का उत्तर देने से पूर्व सुनिश्चित कर लें कि प्रश्न-पत्र पूर्ण व सही है, परीक्षा के उपरान्त इस सम्बन्ध में कोई दावा स्वीकार नहीं किया जायेगा।

सामान्य निर्देशाः –

- (क) सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः सन्ति।
- (ख) लेखः सुस्पष्टः सुवाच्यः च भवेत्।
- (ग) प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषायाम् देयानि।
- (घ) प्रश्नानाम् संख्या अवश्यमेव लेखनीया।

भाग - क

1. अधोलिखितेषु प्रश्नेषु द्वयोः प्रश्नयोः व्याख्या कार्या - $2 \times 3 = 6$
- (क) विभिन्नशिक्षायाः आयोगेषु एवं पाठ्यक्रमे संस्कृतस्य स्थानविषये एकं निबन्धं लिखत।
- (ख) पद्यशिक्षणस्य विभिन्नानां विधीनां विवेचनं कुरुत।
- (ग) पाठ्यक्रमे संस्कृतभाषायाः स्थानस्य सम्बन्धे विभिन्नेषु दृष्टिकोणेषु प्रकाशं पातय।

5461/(Set : C)

2. अधोलिखितेषु द्वयोः प्रश्नयोः एकः प्रश्नः समाधेयः – $1 \times 3 = 3$

(क) समासस्य परिचयं यच्छन् समासस्य भेदानां वर्णनं कुरुत ।

(ख) संस्कृतव्याकरण परम्परायाः उल्लेखं कुर्वन् तस्य महत्त्वस्योपरि प्रकाशं पातय ।

3. अधोलिखितेषु द्वयोः प्रश्नयोः एकः प्रश्नः समाधेयः – $1 \times 3 = 3$

(क) मूल्यांकनस्य स्वरूपं तथा तस्य विशेषतासु प्रकाशं पातय ।

(ख) आदर्शप्रश्नपत्रस्य के गुणाः ? कानि प्रकाराणि ? एतेषां आवश्यकतायाः उपरि प्रकाशं पातय ।

4. अधोलिखितेषु द्वयोः प्रश्नयोः एकः प्रश्नः लेखनीय – $1 \times 3 = 3$

(क) पाठयोजनायाः कोऽभिप्रायः ? पाठयोजनायाः विभिन्नेषु प्रकारेषु प्रकाशं पातय ।

(ख) सूक्ष्मशिक्षणस्य का परिभाषा ? सूक्ष्मशिक्षणस्य अस्माकं देशे शिक्षणप्रशिक्षणस्य महत्त्वं लाभं च बोधयत ।

5. एकः प्रश्नः समाधेयः – $1 \times 5 = 5$

(क) अलंकारस्य परिचयं यच्छन् अलंकाराणां भेदानां वर्णनं कुरुत ।

(ख) व्याकरणशिक्षणस्य उद्देश्यं बोधयन् संस्कृतव्याकरणशिक्षणस्य विधीनां उपरि प्रकाशं पातय ।

भाग - ख

6. वस्तुनिष्ठप्रश्नानाम् उत्तराणि देयानि -

15 × 1 = 15

(क) 'तददोषौ शब्दार्थौ सगुणौ पुनरनलंकृती क्वापि काव्यम्' कस्य काव्यलक्षणम् अस्ति ?

(i) मम्मटः (ii) कालिदासस्य

(iii) बाणभट्टस्य (iv) भासस्य

(ख) नैनं छिन्दन्ति शस्त्राणि नैनं दहति पावकः ।

न चैनं क्लेदयन्त्यापो न शोषयति मारुतः ॥

एषः श्लोकः कस्मात् ग्रन्थात् उद्धृतोऽस्ति ?

(i) रामायणतः (ii) गीतातः

(iii) रघुवंशतः (iv) कुमारसंभवतः

(ग) छन्दोसहितं कथ्यते ?

(i) पद्यम् (ii) गद्यम्

(iii) कादम्बरी (iv) हर्षचरितम्

(घ) '..... व्याकरणं स्मृतम्' रिक्तस्थानं पूरयत ।

(i) कर्णः (ii) नासिका

(iii) हस्तः (iv) मुखम्

(ङ) 'छन्दोविहीनं' कथ्यते ?

(i) पद्यम् (ii) गद्यम्

(iii) महाभारतम् (iv) ऋतुसंहारम्

(च) 'अष्टाध्यायी' इत्यस्याः रचयिता कोऽस्ति ?

(i) पाणिनिः (ii) कालिदासः

(iii) भासः (iv) रामः

(छ) 'धातुतः' पूर्वं कस्य प्रयोगो भवति ?

(i) प्रत्ययस्य (ii) उपसर्गस्य

(iii) लतायाः (iv) गोपालस्य

(ज) व्याकरणशिक्षणस्य श्रेष्ठविधिः कोऽस्ति ?

(i) आगमविधिः (ii) प्रयोगविधिः

(iii) सहयोगविधिः (iv) कार्यविधिः

(झ) यत्र पूर्वपदार्थः प्रधानः तत्र कः समासो भवति ?

- (i) तत्पुरुषः (ii) कर्मधारयः
(iii) अव्ययीभावः (iv) द्वन्द्वसमासः

(ञ) अन्यपदार्थप्रधानः कः समासो भवति ?

- (i) बहुव्रीहिः (ii) तत्पुरुषः
(iii) अव्ययीभावः (iv) द्वन्द्वसमासः

(ट) 'पीताम्बरः' अत्र कः समासो भवति ?

- (i) अव्ययीभावः (ii) बहुव्रीहिः
(iii) द्वन्द्वसमास (iv) द्विगुसमासः

(ठ) अष्ट (8) वर्णाः कस्मिन् छन्दसि भवन्ति ?

- (i) अनुष्टुप् (ii) वसन्ततिलका
(iii) मन्दाक्रान्ता (iv) उपजाति

(ड) 'अलंकरोति' इति किम् भवति ?

- (i) छन्दः (ii) नेत्रम्
(iii) अलंकारः (iv) कर्णः

(ढ) संस्कृतभाषायाम् कति कारकाणि सन्ति ?

(i) षट् (ii) सप्त

(iii) अष्ट (iv) नव

(ण) क्रियान्वयि ..... भवति ।

(i) समासः (ii) सन्धिः

(iii) कृदन्तम् (iv) कारकम्

Code No. 5461

Roll No. ....

SET : D

**D. El. Ed. 2nd Year Exam., August – 2021
(Admn. Year 2018 & 2019)**

Pedagogy of Sanskrit Language

संस्कृत भाषा का शिक्षाशास्त्र

(Course Code : DE-211)

(Only for Fresh/Re-appear Candidates)

[Evening Session]

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

समय : 2 घण्टे]

[अधिकतम अंक : 35

सामान्य निर्देश :

- (i) कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ 7 तथा प्रश्न 6 हैं।
- (ii) प्रश्न-पत्र में दाहिने हाथ की ओर दिये गये कोड नम्बर तथा सेट को छात्र उत्तर-पुस्तिका के मुख्य-पृष्ठ पर लिखें।
- (iii) कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें।
- (iv) उत्तर-पुस्तिका के बीच में खाली पन्ना/पन्ने न छोड़ें।

5461/(Set : D)

www.cclchapter.com

P. T. O.

5461/(Set : D)

- (v) उत्तर-पुस्तिका के अतिरिक्त कोई अन्य शीट नहीं मिलेगी। अतः आवश्यकतानुसार ही लिखें और लिखा उत्तर न काटें।
- (vi) परीक्षार्थी अपना रोल नं० प्रश्न-पत्र पर अवश्य लिखें।
- (vii) कृपया प्रश्नों का उत्तर देने से पूर्व सुनिश्चित कर लें कि प्रश्न-पत्र पूर्ण व सही है, परीक्षा के उपरान्त इस सम्बन्ध में कोई दावा स्वीकार नहीं किया जायेगा।

सामान्य निर्देशाः –

- (क) सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः सन्ति।
- (ख) लेखः सुस्पष्टः सुवाच्यः च भवेत्।
- (ग) प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषायाम् देयानि।
- (घ) प्रश्नानाम् संख्या अवश्यमेव लेखनीया।

भाग - क

1. अधोलिखितेषु प्रश्नेषु **द्वयोः** प्रश्नयोः व्याख्या कार्या - $2 \times 3 = 6$

- (क) विभिन्नशिक्षायाः आयोगेषु एवं पाठ्यक्रमे संस्कृतस्य स्थानविषये **एकं** निबन्धं लिखत।
- (ख) संस्कृतगद्यरचनायाः महत्त्वं प्रदर्शयन् विभिन्नेषु स्तरेषु गद्यशिक्षणस्य उद्देश्यं निर्धारयत्।

2. अधोलिखितेषु द्वयोः प्रश्नयोः एकः प्रश्नः समाधेयः - $1 \times 3 = 3$

(क) वर्तमानसमये व्याकरणशिक्षणस्य का व्यवस्था वर्तते ? अत्र भवतः कः विचारः ?

(ख) “मुखं व्याकरणं स्मृतम्” अस्य वचनस्य समीक्षां कुर्वन् संस्कृतव्याकरणस्य विशेषतासु प्रकाशं पातय ।

3. अधोलिखितेषु द्वयोः प्रश्नयोः एकः प्रश्नः समाधेयः - $1 \times 3 = 3$

(क) आदर्शप्रश्नपत्रस्य निर्माणाय कानि-कानि सोपानानि सन्ति ?

(ख) मूल्यांकनस्य स्वरूपं तथा तस्य विशेषतासु प्रकाशं पातय ।

4. अधोलिखितेषु द्वयोः प्रश्नयोः एकः प्रश्नः लेखनीय - $1 \times 3 = 3$

(क) सूक्ष्मशिक्षणं किम् अस्ति ? सूक्ष्मशिक्षणस्य अस्माकं देशे शिक्षणप्रशिक्षणस्य महत्त्वं लाभं च बोधयत ।

(ख) पाठयोजनायाः कोऽभिप्रायः ? पाठयोजनायाः विभिन्नेषु प्रकारेषु प्रकाशं पातय ।

5. एकः प्रश्नः समाधेयः - $1 \times 5 = 5$

(क) छन्दसः परिचयं यच्छन् छन्दसः भेदानां वर्णनं कुरुत ।

(ख) व्याकरणशिक्षणस्य उद्देश्यं बोधयन् संस्कृतव्याकरणशिक्षणस्य विधीनां उपरि प्रकाशं पातय ।

भाग - ख

6. वस्तुनिष्ठप्रश्नानाम् उत्तराणि देयानि -

15 × 1 = 15

(क) क्रियान्वयि ..... भवति ।

(i) समासः (ii) सन्धिः

(iii) अलंकारः (iv) कारकम्

(ख) संस्कृतभाषायां कति कारकाणि सन्ति ?

(i) षट् (ii) सप्त

(iii) अष्ट (iv) नव

(ग) अलंकरोति किं भवति ?

(i) छन्दः (ii) अलंकारः

(iii) नेत्रम् (iv) कर्णः

(घ) अष्ट (8) वर्णाः कस्मिन् छन्दसि भवन्ति ?

(i) अनुष्टुप् (ii) इन्द्रावज्रा

(iii) उपेन्द्रवज्रा (iv) मन्दाक्रान्ता

(ड) 'पीताम्बरः' अत्र कः समासो भवति ?

(i) अव्ययीभावः (ii) बहुव्रीहिः

(iii) कर्मधारयः (iv) तत्पुरुषः

(च) 'तददोषौ शब्दार्थौ सगुणौ पुनरनलंकृती क्वापि काव्यम्' कस्य काव्यलक्षणम् अस्ति ?

(i) मम्मटस्य (ii) कालिदासस्य

(iii) बाणभट्टस्य (iv) भासस्य

(छ) यदा यदा हि धर्मस्य ग्लानिर्भवति भारत ।

अभ्युत्थानमधर्मस्य तदात्मानं सृजाम्यहम् ॥

एषः श्लोकः कस्मात् ग्रन्थात् उद्धृतोऽस्ति ?

(i) कादम्बरीतः (ii) गीतातः

(iii) रामायणतः (iv) मध्यमतः

(ज) छन्दोसहितं कथ्यते ?

(i) पद्यम् (ii) गद्यम्

(iii) रामायणम् (iv) महाभारतम्

(झ) छन्दोविहीनं कथ्यते ?

(i) पद्यम् (ii) चम्पूः

(iii) गद्यम् (iv) रामायणम्

(ञ) '..... व्याकरणं स्मृतम्' रिक्तस्थानं पूरयत ।

(i) कर्णः (ii) नासिका

(iii) हस्तः (iv) मुखम्

(ट) 'अष्टाध्यायी' इत्यस्याः रचयिता कोऽस्ति ?

(i) पाणिनिः (ii) कालिदासः

(iii) भासः (iv) कृष्णः

(ठ) 'धातुतः' पूर्वं कस्य प्रयोगो भवति ?

(i) रामस्य (ii) रमायाः

(iii) प्रत्ययस्य (iv) उपसर्गस्य

(ड) व्याकरणशिक्षणस्य श्रेष्ठविधिः कोऽस्ति ?

(i) आगमविधिः (ii) प्रयोगविधिः

(iii) सहयोगविधिः (iv) उत्तरविधिः

(ढ) यत्र पूर्वपदार्थः प्रधानः कः समासो भवति ?

(i) बहुव्रीहिः (ii) तत्पुरुषः

(iii) अव्ययीभावः (iv) द्वन्द्वसमासः

(ण) 'अधिहरि' अत्र कः समासो विद्यते ?

(i) तत्पुरुषः (ii) बहुव्रीहिः

(iii) कर्मधारयः (iv) अव्ययीभावः
